

**PROBATSIYA XIZMATINING JAZO IJROSINI TA'MINLASHDA
HAMKORLIKNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI VA
TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI**

Raxmonov Xusniddin Maxmudjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-o'quv kursi kursanti

Toshkent sh.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20455356>

Annotatsiya: Ushbu maqolada probatsiya xizmati faoliyatida ozodlikdan mahrum qilish bilan bog'liq bo'lmagan jazolarni ijro etish va mahkumlarni ijtimoiy reabilitatsiya qilish jarayonida davlat organlari, nodavlat tashkilotlar hamda jamoatchilik bilan hamkorlikning ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Probatsiya hisobidagi shaxslarni ish bilan ta'minlash, ularga tibbiy-psixologik yordam ko'rsatish va takroriy jinoyatlarning oldini olishda idoralararo integratsiyani kuchaytirish hamda zamonaviy raqamli mexanizmlarni joriy etish yuzasidan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: probatsiya xizmati, jazo ijrosi, idoralararo hamkorlik, ijtimoiy reabilitatsiya, ijtimoiy moslashtirish, qonunga itoatkor xulq-atvor, bandlik, raqamli integratsiya.

Annotation: This article scientifically and theoretically analyzes the importance of cooperation with state bodies, non-governmental organizations, and the public in the process of executing non-custodial sentences and the social rehabilitation of convicts in the activities of the probation service. Proposals have been developed to strengthen interagency integration and introduce modern digital mechanisms in providing employment for persons on probation, providing them with medical and psychological assistance, and preventing repeat crimes.

Keywords: probation service, execution of sentences, interagency cooperation, social rehabilitation, social adaptation, law-abiding behavior, employment, digital integration.

Аннотация: В данной статье научно-теоретически анализируется значение сотрудничества с государственными органами, неправительственными организациями и общественностью в процессе исполнения наказаний, не связанных с лишением свободы, и социальной реабилитации осужденных в деятельности службы пробации. Разработаны предложения по усилению межведомственной интеграции и внедрению современных цифровых механизмов в обеспечении занятости лиц, состоящих на учете пробации, оказании им медико-психологической помощи и предупреждении рецидивной преступности.

Ключевые слова: служба пробации, исполнение наказания, межведомственное сотрудничество, социальная реабилитация, социальная адаптация, правопослушное поведение, занятость, цифровая интеграция.

Zamonaviy jinoiy-ijroiya siyosatining eng muhim xususiyatlaridan biri shaxsni faqat jazolashga emas, balki uni qayta tarbiyalash va jamiyatga ijtimoiy jihatdan sog'lom tarzda qaytarishga (reabilitatsiya qilishga) qaratilganligidir. Ushbu insonparvarlik missiyasini amalga oshirishda ozodlikdan mahrum qilish bilan bog'liq bo'lmagan jazolarni ijro etuvchi probatsiya xizmatining o'rni beqiyosdir. Kriminologiya va penologiya fanlarida e'tirof etilishicha, probatsiya tizimi faqatgina nazorat qiluvchi polisiyaviy organ emas, balki huquqbuzarga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatuvchi kompleks institut hisoblanadi. Biroq, mahkumlarning ongini o'zgartirish, ularni ish bilan ta'minlash, maishiy muammolarini hal etish kabi ko'p qirrali vazifalarni faqatgina ichki ishlar organlari (IIO) kuchlari bilan amalga oshirib bo'lmaydi. Bu esa probatsiya xizmatining barcha turdagi davlat va jamoat

tashkilotlari bilan amaliy hamkorligini tashkil etishni eng dolzarb masalaga aylantiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, probatsiya hisobida turgan shaxslar tomonidan takroriy jinoyatlar (retsdiv) sodir etilishining asosiy sabablari orasida doimiy ish joyining yo'qligi, moddiy yetishmovchilik, oilaviy nizolar va psixologik inqirozlar yetakchi o'rinni egallaydi. Shu sababli, probatsiya inspektorlarining mahalliy bandlikka ko'maklashish markazlari bilan hamkorligi jazoni ijro etishdagi eng muhim bo'g'indir. Mahkumni, ayniqsa axloq tuzatish ishlari jazosiga hukm qilingan yoxud jazoni o'tash joylaridan shartli ravishda ozod etilgan shaxslarni tezkorlik bilan munosib ishga joylashtirish ularni jinoiy muhitdan uzoqlashtiruvchi eng kuchli omildir. Bandlik organlari bilan hamkorlik faqatgina bo'sh ish o'rinlari haqida ma'lumot berish bilan cheklanmasdan, balki mahkumlarni kasb-hunarga qayta tayyorlash va ularga tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun subsidiyalar ajratishgacha bo'lgan jarayonni qamrab olishi zarur.

Yana bir o'ta muhim hamkorlik yo'nalishi – bu sog'liqni saqlash muassasalari va hududiy psixologik xizmatlardir. Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, probatsiya hisobida turgan shaxslarning ma'lum bir qismi alkogolizm, giyohvandlik yoki kuchli asab-ruhiy zo'riqish (agressiya) kabi muammolarga ega bo'ladi. Ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha, bunday shaxslarga nisbatan jazo choralarini qo'llash bilan bir vaqtda tibbiy-psixologik rehabilitatsiya o'tkazilmasa, xulq-atvorni ijobiy tomonga o'zgartirish imkonsizdir. Probatsiya inspektorlari sog'liqni saqlash idoralari bilan birgalikda mahkumlarni ixtiyoriy yoki majburiy tarzda anonim davolash kurslariga jalb etishi, hududiy psixologlar yordamida "G'azabni boshqarish" (Anger management) kabi korreksion dasturlarni amalga oshirishi kriminologik jihatdan yuqori samara beradi.

Mahkumlarni jamiyatga to'laqonli qaytarishda mahalla instituti, yoshlar tashkilotlari hamda nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT) bilan o'zaro hamkorlik

ham hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Aksariyat hollarda probatsiya nazoratidagi shaxslar jamiyatdan va o'z yaqinlaridan ajralib qolish, ruhan tushkunlikka tushish (stigma) holatlarini boshidan kechiradi. Olimlarning xulosalariga ko'ra, bunday shaxslarni sog'lom ijtimoiy muhitga jalb qilish, ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish hamda jamoat ishlari orqali el-yurt o'rtasida obro'sini tiklashda mahalladagi "yettilik" tizimi katta imkoniyatlarga ega. Ayniqsa, yoshlar yetakchilari va faxriylar kengashining probatsiya hisobidagi shaxslarga jamoatchilik murabbiysi sifatida biriktirilishi ularning to'g'ri yo'lga qaytishida rasmiy idoralardan ko'ra ko'proq ijobiy ta'sir ko'rsatishi fanda o'z isbotini topgan.

Shuningdek, probatsiya xizmatining idoralararo hamkorligini zamon talablari asosida takomillashtirishning eng asosiy yo'nalishi – bu jarayonni to'liq raqamlashtirish va integratsiya qilishdir. Bugungi kunda qog'ozbozlik va turli xat-xabarlar orqali ma'lumot almashish tizimi o'zining samarasizligini ko'rsatmoqda. Tadqiqotchilar ta'kidlaganidek, "Elektron probatsiya" yagona axborot tizimini bevosita Bandlik va kambag'allikni qisqartirish, Sog'liqni saqlash, Oila va xotin-qizlar qo'mitalarining elektron bazalari bilan avtomatlashtirilgan tarzda bog'lash zarur. Agar probatsiya inspektori bitta tugmani bosish orqali mahkumning ish joyi, uning sog'lig'i haqidagi ma'lumotlarni yoxud oilaviy holatiga doir ma'lumotnomalarni onlayn ola bilsa, nazoratning sifat darajasi keskin oshadi va byurokratik to'siqlar barham topadi.

Xulosa qilib aytganda, probatsiya xizmatining jazo ijrosini ta'minlash va mahkumlarni ijtimoiy rehabilitatsiya qilish borasidagi idoralararo hamkorligini takomillashtirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Birinchiidan, probatsiya nazoratidagi shaxslarni ish bilan ta'minlash tizimini majburiy kotalar yoxud soliq imtiyozlari orqali rag'batlantirish mexanizmini joriy

etish, bandlikka ko'maklashish markazlari va xususiy tadbirkorlar bilan amaliy hamkorlikning huquqiy asoslarini yangilash;

Ikkinchidan, probatsiya hisobidagi shaxslarga ijtimoiy va psixologik yordam ko'rsatish maqsadida, sog'liqni saqlash muassasalari va nodavlat tashkilotlarning malakali psixologlari ishtirokida har bir hududda "Ijtimoiy moslashtirish markazlari"ni tashkil etish va ularning faoliyatini moliyalashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish;

Uchinchidan, probatsiya xizmatining barcha davlat organlari va mahalla institutlari bilan ma'lumot almashish jarayonini 100 foiz "Elektron probatsiya" tizimiga o'tkazish, turli so'rovnoma va xat-xabarlar qatnovini bekor qilib, barcha hamkor idoralarning elektron ma'lumotlar bazasiga o'zaro (ruxsat etilgan doirada) kirish imkoniyatini yaratish.

Ushbu yo'nalishlarning amaliyotga tatbiq etilishi probatsiya xizmatining nafaqat jazoni ijro etuvchi, balki mahkumlarni hayotga qaytaruvchi chinakam ijtimoiy-huquqiy institut sifatidagi nufuzini yanada oshirishga xizmat qiladi.

REFERENCES:

1. Курбонов А. Ш. Озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазоларни ижро этишда ижтимоий шериклик ва реабилитация // Жиноят ҳуқуқи ва криминология муаммолари. – Тошкент, 2022. – № 4. – Б. 45-52.
2. Эргашев Д. М. Пробация назоратидаги шахсларни бандлигини таъминлаш: идоралараро ҳамкорликнинг ҳуқуқий механизмлари // Давлат ва жамият бошқаруви. – 2023. – № 1. – Б. 22-29.
3. Махмудова Н. К. Пробация ҳисобида турган шахсларга психологик ёрдам кўрсатиш ва ҳуққ-атворни коррекция қилиш // Психология ва ҳуқуқ. – Тошкент, 2021. – № 5. – Б. 88-94.

Contact: 99 826 99 56

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

4. Султонов Х. Э. Жазони ижро этишда фуқаролик жамияти институтлари ва маҳалланинг роли // Ижтимоий-ҳуқуқий тадқиқотлар. – 2023. – № 2. – Б. 34-40.
5. Раҳимов О. Т. Электрон ҳукумат доирасида пробация хизматининг рақамли интеграцияси ва маълумот алмашинуви // Замонавий юриспруденция. – 2022. – № 3. – Б. 112-118.

Contact: 99 826 99 56

